

ปัญหามาตรการขั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553¹

ณัฐพล ชูหุ่น²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการขั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการขั้นก่อนฟ้องคดีอาญาของเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมและแปรเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้น ๆ ให้ความสำคัญหรือให้ความสำคัญกับสิ่งใดและเป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ โดยรัฐได้นำมุมมองเหล่านี้มาใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวนโยบายทางอาญาและมาตรการในทางกฎหมายและโทษที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการดำเนินการกับอาชญากรรมเหล่านั้น เรียกว่า ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา³

เมื่อปัจจุบันการกระทำความผิดไม่ได้มีเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ยังมีปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทำให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมอย่างสร้างสรรค์ได้ ตลอดจนดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำหรือเพิ่มมากขึ้นในอนาคต⁴

ดังนั้นหากเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดควรได้รับการสงเคราะห์ แก้ไขฟื้นฟูจิตใจเด็กและเยาวชนโดยมีกระบวนการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล จึงได้มีวิธีการพิจารณาพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนขึ้น คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหามาตรการขั้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาณู ศิริยุทธวัฒนา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพรม อินทร์พรมย์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ภัทรวรรณ ทองใหญ่, “ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมและกระบวนการวิธีทางกฎหมาย”, การบรรยายวิชาอาชญากรรมและกระบวนการวิธีทางกฎหมาย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 8 สิงหาคม 2562.

⁴บุญยงค์ ไตรจุฑากาญจน์, “แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน,” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 37, ฉบับที่ 2 (2561): หน้า 68.

เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่จะเข้ามาเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งใช้หลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการเบี่ยงเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม⁵

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการขึ้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังไม่ชัดเจนและยังไม่ครอบคลุมหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาในการตรวจสอบการจับกุมผู้ถูกจับกุมซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน มีดังนี้

1.1 ปัญหาพนักงานสอบสวนผู้นำเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมไม่ใช่

พนักงานตำรวจผู้จับกุม ตามมาตรา 72 วรรค 1 ที่ว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที” โดยมาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดได้ เนื่องจากการตรวจสอบการจับกุมดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้มีการนำตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งจับกุมไปตรวจสอบการจับกุมที่ศาล โดยผู้ที่จะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมนั้น คือ พนักงานสอบสวน ไม่ใช่พนักงานผู้จับกุม ซึ่งทำหน้าที่เพียงสรุปสำนวนคดีการจับกุมเท่านั้น จึงทำให้พนักงานสอบสวนไม่รู้ข้อเท็จจริงในการจับกุมทั้งหมด ทำให้สำนวนการจับกุมอาจมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับกุมเด็กและเยาวชนที่ความคลาดเคลื่อนได้ ทำให้ในเวลาตรวจสอบการจับกุมศาลไม่อาจทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระหว่างการจับกุมทั้งหมด ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเด็กและเยาวชน

โดยตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 3 2.ที่ว่า “เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection right)”⁶ และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (The Beijing Rules) ข้อ 10.3 ที่ว่า “การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง”⁷

⁵เมธาพร กาญจนเดชะ, “ปัญหาการกำหนดเงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด,” การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562, หน้า 407.

⁶กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) [Online], Available URL: <http://www.djop.moj.go.th,2563> (กรกฎาคม, 16).

⁷กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (The Beijing Rules) [Online], Available URL: <http://www.djop.moj.go.th,2563> (กรกฎาคม, 16).

กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งในการติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายซึ่งเกี่ยวกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน เมื่อพนักงานสอบสวนเป็นผู้สรุปสำนวนการจับกุมเท่านั้น อาจทำให้ไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงในการจับกุมทั้งหมดทำให้การสรุปสำนวนการจับกุมอาจเกิดความผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนได้ จึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามบทบัญญัติมาตรา 72 วรรค 1 ที่ว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง” เนื่องจากการตรวจสอบการจับกุมต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมงนั้น เป็นเพียงการตรวจสอบถึงการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวนั้นเป็นระยะเวลาที่น้อยเกินไป อีกทั้งพนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัดทำสำนวนการออกเลข การบันทึกข้อมูลการจัดพิมพ์เอกสาร การจัดทำคำสั่ง การจัดทำประกัน ทำให้พนักงานสอบสวนต้องรีบทำสำนวนคดีการจับกุมเพื่อสามารถนำตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับกุมดังกล่าวไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมได้ทันเวลา ทำให้สำนวนคดีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับกุมเด็กและเยาวชนที่มีความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ซึ่งอาจเป็นผลเสียหายแก่เด็กและเยาวชนได้

หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จึงไม่ได้เป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนอย่างแท้จริง ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อที่ 3.1 ที่ว่า “ต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญและตามที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม” และข้อที่ 40.4. ที่ว่า “การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องมิใช่เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและได้สัดส่วนกับทั้งสภาพการณ์และความผิดของเด็ก”⁸

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายเยาวชนของเทศญี่ปุ่น (Juvenile Act 1948) มาตรา 15 วางหลักไว้ว่า “การจับกุม หรือการค้น ให้นำข้อกำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องการตรวจสอบการจับกุมและการค้น มาบังคับใช้โดยอนุโลมเว้นแต่จะขัดต่อการคุ้มครองเด็กและเยาวชน”⁹

⁸ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child).

⁹ ภัทราวรรณ รัตนเกษร, “การคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา”, วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ ปีที่ 3, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม- ธันวาคม 2562), หน้า 136-138.

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น (Code of Criminal Procedure 1948)¹⁰

มาตรา 191 วางหลักไว้ว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะทำการสอบสวนและค้นหาความจริงเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น และตัดสินใจว่าจะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่ ไปจนกระทั่งดำเนินกระบวนการพิจารณาภายในชั้นศาล”

มาตรา 203 วางหลักไว้ว่า “เมื่อจับบุคคลตามหมายจับหรือผู้ต้องสงสัยให้ผู้จับแจ้งข้อเท็จจริงอันเป็นข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิด ผู้ต้องสงสัยสามารถแต่งตั้งทนายแล้วให้โอกาสผู้ต้องสงสัยอธิบาย ทั้งนี้ต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที หากไม่มีเหตุจำเป็นจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ หรือ หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ให้นำตัวผู้ต้องสงสัยส่งไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่ผู้ต้องสงสัยมาถึงที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้ทำการจับกุม พร้อมกับหลักฐานแสดงเหตุอันควรสนับสนุนเหตุแห่งการจับนั้น”

จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบการจับกุมผู้กระทำความผิดของประเทศญี่ปุ่นนั้น พนักงานตำรวจญี่ปุ่นจะทำการสืบสวนข้อเท็จจริง จากนั้นจะสรุปสำนวนการสอบสวน หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมตัวไว้ ต้องปล่อยตัวเด็กผู้นั้นทันที หากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ ต้องส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยพยานหลักฐานแก่พนักงานอัยการภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับจากเวลาที่ผู้ต้องสงสัยมาถึงที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีระยะเวลาที่น้อยเกินไป จึงสมควรเพิ่มระยะเวลาจากเดิมที่กำหนดไว้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมงเป็นสี่สิบแปดชั่วโมง เพื่อเพิ่มระยะเวลาการทำงานให้แก่พนักงานสอบสวนและป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาด

1.3 ปัญหาในการตรวจสอบการจับกุมผู้ถูกจับกุมซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนโดยศาล ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553 มาตรา 73 วรรค 1 ที่ว่า “เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่” มาตรการดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมที่จะคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากศาลเข้ามตรวจสอบการจับกุมเป็นเพียงการตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจว่าการจับกุมและการควบคุมตัวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยศาลเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ในความคิดของเด็กนั้นศาลเป็นสถานที่ที่น่ากลัว อีกทั้งตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว

¹⁰UNAFEI PAPER, “The Criminal Justice System in Japan: The Prosecution” อ้างถึงใน วรพรรณ อ่อนสินบุตร “การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.) หน้า 138.

และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้มีบทบัญญัติให้องค์กรศาลแยกกระทำเป็นส่วน
 สัดในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ
 ร่วมอยู่ด้วยในการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน อาจทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัวและไม่กล้าที่จะ
 เปิดเผยความจริง และในปัจจุบันองค์กรศาลมีภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการออก
 หมายต่าง ๆ การตรวจคำฟ้อง การพิจารณาคดี ดังนั้นการให้องค์กรศาลเป็นผู้ตรวจสอบการจับกุม จึงเป็นการ
 เพิ่มภาระศาลเกินควรและในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องที่ต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เพื่อมิให้
 เกิดผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากแนวคิดการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เป็น
 การนำผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อ
 ผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการกับ
 ผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม
 ได้ตามปกติ ซึ่งหากนำวิธีการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมมาใช้กับกรณีการ
 ตรวจสอบการจับกุม ย่อมเป็นการคุ้มครองประโยชน์มากกว่าไม่ว่าในแง่ของสังคมและตัวผู้กระทำความผิด¹¹ และ
 ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อที่ 40 3.ข) ที่ว่า “เมื่อเห็น
 เหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนาให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา
 โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้มีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมาย
 จะต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่”¹² กล่าวคือ ควรกำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่า
 ฝืนกฎหมายอาญา โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ดังนั้นการตรวจสอบการจับกุมผู้ถูกจับกุมซึ่ง
 เป็นเด็กหรือเยาวชนโดยองค์กรศาล จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดและอนุสัญญาดังกล่าว

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับตรวจสอบการจับกุมของประเทศสหรัฐอเมริกาแห่งมลรัฐมัลรัฐ
 จอร์เจีย (Georgia) และประเทศญี่ปุ่นในเวลาที่เกิดกระทำความผิดและถูกจับได้ ต้องผ่านขั้นตอนของผู้ที่
 เกี่ยวข้อง ดังนี้

โดยมลรัฐมัลรัฐจอร์เจีย (Georgia) ตามกฎหมายมลรัฐจอร์เจียบทที่ 11 กฎหมายเยาวชน
 (Georgia Code 2014 Chapter 11 - Juvenile Code) ได้กำหนดขั้นตอนของการตรวจสอบการจับกุม ไว้
 ในมาตรา 2 วางหลักไว้ว่า “(a) เจ้าหน้าที่พิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว

¹¹กรมราชทัณฑ์, สำนักพัฒนาพฤตินิสัย, อาชญากรกับทฤษฎีการประทัพบตรา, [Online], Available
 URL : <http://br.correct.go.th/spn/index.php/2011-12-17-12-59-51/2563> (มีนาคม, 24).

¹²กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of
 the Child).

- (1) จะรับและตรวจสอบข้อกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดทางอาญาหรือเด็กต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ เพื่อจุดประสงค์ในการพิจารณาเริ่มต้นการดำเนินการ
- (2) ทำการส่งต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่น ๆ ของชุมชน ถ้าการช่วยเหลือดังกล่าวนั้นปรากฏว่าเป็นที่จำเป็นหรือต้องการ
- (3) รวบรวมสำนวนคดีทั่วไปหรือข้อเท็จจริงทั้งหมดจากตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมของเด็ก เพื่อให้ผู้พิพากษาได้พิจารณาอีกครั้ง”

ส่วนประเทศญี่ปุ่นตามกฎหมายเยาวชนของประเทศญี่ปุ่น (Juvenile Act 1948) มาตรา 15 วางหลักไว้ว่า “การจับกุม หรือการค้น ให้นำข้อกำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องการตรวจสอบการจับกุมและการค้น มาบังคับใช้โดยอนุโลมเว้นแต่จะขัดต่อการคุ้มครองเด็กและเยาวชน”¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure 1948) มาตรา 191 วางหลักไว้ว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะทำการสอบสวนและค้นหาความจริงเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น และตัดสินใจว่าจะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่ ไปจนกระทั่งดำเนินกระบวนการพิจารณาภายในชั้นศาล”¹⁴

จึงเห็นได้ว่า กฎหมายมลรัฐจอร์เจียและประเทศญี่ปุ่นคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ โดยให้เจ้าหน้าที่พิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว (Intake officer) หรือ พนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบการจับกุมแทนศาล ดังนั้นประเทศไทยจึงควรที่จะมีองค์กรอื่นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการจับกุมแทนศาล ดังเช่นระบบของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ส่งผลดีต่อตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับกุมมากกว่าการส่งตัวไปที่ศาล อีกทั้งยังเป็นการลดภาระหน้าที่ของศาลโดยไม่จำเป็นต้องออกไปด้วย เพื่อให้ศาลได้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ปัญหาในการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ตามมาตรา 86 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้ “หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็ก” เป็นการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนโดยการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทนการฟ้องคดีอย่างเป็นทางการต่อศาล แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมที่จะคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากการเริ่มกระบวนการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยผู้อำนวยการสถานพินิจแต่เพียงผู้เดียวทำให้ขาดการตรวจสอบ ซึ่งในปัจจุบัน

¹³ ภัทราวรรณ รัตนเกษตร, เรื่องเดิม, หน้า 136-138.

¹⁴ UNAFEI PAPER, “The Criminal Justice System in Japan: The Prosecution” อ้างถึง ใน วรพรรณ อ่อนสินบุตร, เรื่องเดิม, หน้า 138.

สถานพินิจมีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกส่งเข้ามาสู่สถานพินิจเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้อำนวยการสถานพินิจอีกและภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำในหลาย ๆ ด้าน อาจทำให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับเด็กจนทำให้มีความเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่อาจกลับตนเป็นคนดี ก็ไม่จื่อดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจทำให้เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มองว่า ปัญหาอาชญากรรมนั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำต่อรัฐหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่าง “ผู้กระทำความผิด” “ผู้เสียหาย” และ “ชุมชน” ด้วย ดังนั้น ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจึงควรที่จะต้องเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการเข้ามาแก้ไขปัญหาระบบโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสร้างสันติสุขและการนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนในที่สุด¹⁵

อีกทั้งเมื่อพิจารณาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on The rights of the child) ข้อที่ 3 1. ที่ว่า “จะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ”¹⁶ และเมื่อมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 มีเจตนารมณ์ที่ให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ เนื่องจากเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนควรได้รับการพ้นไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเร็วที่สุด โดยไม่ต้องกรให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก¹⁷

ด้วยเหตุนี้การให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาเพื่อที่จะให้เด็กเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการไม่ให้สิทธิเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย จึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 86 ซึ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ดังนี้

“ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

¹⁵ เพลินตา ดันรังสรรค์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน, [Online], Available URL : <https://www.senate.go.th>, 2563 (มีนาคม, 24).

¹⁶ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child).

¹⁷ ประโมทย์ จารุณิล, “เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนที่เป็นสากลและการสร้างสรรค์เยาวชนในประเทศไทย สอดคล้องกับเจตนารมณ์สากล”, การบรรยายวิชาการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 14 สิงหาคม 62.

กล่าวคือ เงื่อนไขในการจะเข้าสู่แผนบำบัดฟื้นฟูนั้น มีลักษณะ ดังนี้

1) เด็กและเยาวชนจะต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม คือ การกระทำความผิดครั้งแรกของเด็กและเยาวชนต้องมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม และ

2) เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ กล่าวคือ หากเด็กหรือเยาวชนถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในคดีครั้งก่อน ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็นอีกคดีหนึ่งใหม่ ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกไม่เกินห้าปี เด็กและเยาวชนนั้นก็สามารถที่จะเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังคงมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชน 2 ประเด็นปัญหา ดังนี้

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการจะเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ครอบคลุมถึงการกระทำโดยประมาทซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปี

ตามมาตรา 86 ดังกล่าวกำหนดไว้แต่เพียงว่า “เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” เป็นการบัญญัติที่มุ่งพิจารณาเฉพาะการอัตราโทษเป็นสำคัญ โดยมิได้พิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นจากเจตนาหรือประมาท หากการความผิดนั้นกฎหมายบัญญัติโทษคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ก็จะสามารถเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ แต่ถ้ามการความผิดนั้นกฎหมายบัญญัติโทษคุกอย่างสูงเกิน 5 ปี ก็จะไม่สามารถเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ โดยไม่ได้มีการบัญญัติข้อยกเว้นในการกระทำโดยไม่เจตนาหรือกระทำโดยประมาทไว้ ทั้งที่ความจริงแล้วการกระทำโดยไม่เจตนาหรือกระทำโดยประมาท เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาจไม่ได้มีความชั่วในจิตใจตามที่ได้กระทำ จึงสมควรที่จะต้องได้เข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อดีและเยาวชนจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

ดังเช่น ประมวลกฎหมายอาญาในกรณีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามมาตรา 291 ซึ่งความผิดฐานนี้ กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี เป็นการกระทำผิดที่กฎหมายบัญญัติโทษจำคุกอย่างสูงไว้เกินห้าปี เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดฐานนั้นก็ไม่สามารถเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อเบี่ยงเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทำให้เด็กและเยาวชนนั้นต้องถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

โดยไม่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ว่า การปฏิบัติหรือการลงโทษต่อผู้กระทำความผิด จะต้องคำนึงถึงภูมิหลังหรือพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดว่าเป็นผู้ร้ายหรือคนที่พลั้งพลาดเป็นผู้ที่พอจะแก้ไขหรือผู้ที่ชั่วร้ายในสันดาน ซึ่งพวกที่กระทำโดยพลั้งพลาดหรืออารมณ์ชั่ววูบก็ต้องให้โอกาสในการกลับตัวและลงโทษไปตามความหนักเบาของคดี จึงไม่จำเป็นที่จะต้องให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรม กระแสหลัก ก็สามารถที่จะกลับตัวได้ ควรจะอบรมแก้ไขเขาโดยให้โอกาสเขากลับตัว¹⁸

เมื่อพิจารณาหลักการของกฎกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (The Beijing Rules) ข้อ 11 การพ้นจากระบบ ที่ว่า “การพ้นจากระบบเกี่ยวข้องกับการออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การปฏิบัติเช่นนี้มุ่งป้องกันผลกระทบทางลบที่เกิดตามมาจากการบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น มีการตราบาป ดังนั้นการพ้นจากระบบตั้งแต่ต้น อาจเป็นหนทางที่ดีที่สุด”¹⁹ และเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้บังคับ เพื่อมุ่งให้นาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาลเพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการกระทบจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา²⁰ แต่การที่ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดครั้งแรกที่เกิดจากการทำโดยประมาทซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปี ไม่เป็นการมุ่งป้องกันผลกระทบทางลบที่เกิดตามมาจากการบริหารงานยุติธรรมจึงขัดกับหลักการดังกล่าว

3.2 กรณีปัญหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน จากบทบัญญัติมาตรา 86 ที่ว่า “เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ” เนื่องจากเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการนำการกระทำความผิดครั้งอื่น ๆ หรือความประพฤติในทางเสื่อมเสียของเด็กและเยาวชนในอดีตที่ได้กระทำมาแล้วมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนคนนั้นสมควรได้เข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ จึงไม่เหมาะสมเพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นไม่สามารถที่จะเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้

อีกทั้งมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติไว้แต่เพียงว่า “เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์” และ “เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ” และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

¹⁸Raymond Saleilles, supra The individualization of punishment. Publication , p. 11 – 12 อ้างถึงใน ลาวินัย อ่อนโหมง, การกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดในความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2560, หน้า 18-20.

¹⁹กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (The Beijing Rules).

²⁰ประโมทย์ จารุณิล, เรื่องเดิม.

(Convention on the Rights of the Child) ข้อที่ 1 กำหนดไว้แต่เพียงว่า เด็ก หมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้”²¹ ดังนั้นการที่เด็กหรือเยาวชนเคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วในคดีก่อน เด็กหรือเยาวชนนั้นก็ยังคงเป็นเด็กหรือเยาวชนตามความหมายแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553 และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในอดีตไม่สามารถที่จะพรากความเป็นเด็กและเยาวชนไปจากตัวเด็กได้ แต่เด็กหรือเยาวชนนั้นจะถูกดำเนินคดีทางศาล ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบทางลบจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อการสงเคราะห์ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูจิตใจของเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษา สอนและสงเคราะห์ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษเด็กหรือเยาวชนและนำความยุติธรรมชนิดคำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลมาใช้ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนมีบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกาย สภาพจิตซึ่งแตกต่างกันไปโดยการลงโทษนั้นจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง²² จึงได้มีการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชนเพื่อเบี่ยงเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แต่เงื่อนไขดังกล่าวเป็นการนำการกระทำความผิดในอดีตของเด็กและเยาวชนมาเป็นเงื่อนไข ให้เด็กและเยาวชนจะถูกดำเนินคดีทางศาลต่อไป หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากการศึกษาวัตถุประสงค์การลงโทษ ซึ่งการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดรายบุคคลจะต้องมีการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้และจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคนในสังคมยอมรับเพื่อคนในสังคมจะได้เคารพกฎหมายและเชื่อมั่นในกฎหมายว่าสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองประชาชนได้²³

²¹กรณินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child).

²²ประ โมทย์ จารุณิล, เรื่องเดิม.

²³Raymond Saleilles, The individualization of punishment. Publication p. 15. อ้างถึงใน ลาวัณย์ อ่อนโณม, เรื่องเดิม, หน้า 15.

ดังนั้น เด็กหรือเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและเคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีครั้งก่อน จึงสมควรที่จะได้รับโอกาสที่จะเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ถ้าการกระทำความผิดครั้งใหม่ของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกไม่เกินห้าปี หรือเกิดจากการทำโดยประมาทหรือเป็นความผิดลหุโทษ

แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่ทุกกรณีที่การกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนจะสามารถเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ หากเด็กหรือเยาวชนได้รับโทษจำคุกในคดีครั้งก่อนซึ่งเกิดจากการทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรงและมีผลกระทบต่อส่วนรวม เช่น ความผิดฆ่าคนโดยเจตนา ข่มขืนกระทำชำเรา ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือเป็นการกระทำความผิดซ้ำความผิดเดิมที่เคยทำและถูกลงโทษจำคุกมาแล้ว เนื่องจากบุคคลนั้นเป็นภัยต่อความสงบสุขของสังคม มีนิสัยที่ไม่เจ็ดหลาบต่อการลงโทษ จึงควรที่จะต้องได้รับการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการขึ้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

1. ปัญหาในการตรวจสอบการจับกุมผู้ถูกจับกุมซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรเสนอแนะคือ

1.1 ปัญหาพนักงานสอบสวนผู้ที่นำเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมไม่ใช่พนักงานตำรวจผู้จับกุม ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 72 วรรค 1 “ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม” แก้เป็น “ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนพร้อมทั้งเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมด้วย” เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมเป็นผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ซึ่งจะรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับกุมเด็กและเยาวชนทั้งหมด อาจจะทำให้ความครอบคลุมและความถูกต้องที่มากกว่า เพื่อให้ป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดและความเสี่ยงแก่เด็กและเยาวชนในเวลาที่ศาลตรวจสอบการจับกุม

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 72 วรรค 1 “ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง” แก้เป็น “ให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง” เนื่องจากเพื่อเพิ่มระยะเวลาการทำงานให้แก่พนักงานสอบสวนและป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดดังเช่นประเทศญี่ปุ่น

1.3 ปัญหาในการตรวจสอบการจับกุมผู้ถูกจับกุมซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนโดยศาล ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 73 วรรค 1 “เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน

ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่” แก่เป็น “เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อพนักงานอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว ให้พนักงานอัยการตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่” เนื่องจากองค์กรอื่นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการจับกุมแทนศาลดังเช่นประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา จะส่งผลดีต่อตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับกุมมากกว่าการส่งตัวไปที่ศาล อีกทั้งยังเป็นการลดภาระหน้าที่ของศาลโดยไม่จำเป็นต้องออกไปด้วยเพื่อให้ศาลได้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้นซึ่งเป็นประโยชน์และคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน

2. ปัญหาในการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชน ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 86 “หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็ก” แก่เป็น “มาตรา 86 วรรค 6 ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีอาจกลับตนเป็นคนดีได้ จึงไม่ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นควรได้เข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้” เนื่องจากบิดามารดาผู้ปกครองบุคคลหรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กหรือเยาวชนและมีหน้าที่ป้องกันและยับยั้งมิให้เด็กได้เยาวชนกระทำความผิดซ้ำอีก อีกทั้งการให้บุคคลดังกล่าวมีอำนาจร้องขอต่อศาลได้ เป็นการตรวจสอบดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กหรือเยาวชน

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรเสนอแนะ คือ

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการจะเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ครอบคลุมถึงการกระทำโดยประมาทซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอยู่ไม่เกิน 5 ปี ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 86 “เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” แก่เป็น “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดโดยประมาทซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าที่กำหนดไว้ตามมาตราก่อนนั้น ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคํานึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติดิถีปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตอาชีวะ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติ” เนื่องจากเป็นข้อยกเว้นในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด

อาญาโดยประมาท ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกินห้าปี เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ เป็นการมุ่งป้องกันผลกระทบทางลบที่เกิดตามมาจากการบริหารงานยุติธรรมของเด็กและเยาวชน

3.2 กรณีปัญหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 86 เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ” แก้เป็น “ถ้าปรากฏว่าในการกระทำความผิดครั้งก่อนเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา ข่มขืนกระทำชำเรา ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือไม่ได้กระทำความผิดซ้ำในฐานความผิดเดียวกันอีก ให้เด็กหรือเยาวชนนั้นเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้” เนื่องจากเด็กที่กระทำความผิดมาก่อน แต่ไม่ใช่บุคคลที่เป็นภัยต่อความสงบสุขของสังคม หรือมีนิสัยที่ไม่เจ็ดหลาบต่อการลงโทษ จึงควรที่จะต้องได้รับโอกาสให้การเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อจะใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

บทความ

บุญยวัฒน์ ไตรจุฑากาญจน์, “แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน,” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 37, ฉบับที่ 2 (2561) : 68.

ภัทรารัตน รัตนเกษตร, “การคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา,” วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ ปีที่ 3, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม– ธันวาคม 2562) : 136-138.

เอกสารอื่นๆ

กรมราชทัณฑ์และสำนักพัฒนาพฤตินิสัย, อาชญากรกับทฤษฎีการประคับประคอง [Online], available URL : <http://br.correct.go.th/spn/index.php/2011-12-17-12-59-51/2563> (มีนาคม, 24).

ประโมทย์ จารุณิล, “เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนที่เป็นสากลและการสร้างสรรค์เยาวชนในประเทศไทย สอดคล้องกับเจตนารมณ์สากล”, การบรรยายวิชากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 14 สิงหาคม 62.

พลินตา ดันรังสรรค์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน [Online], available URL : <https://www.senate.go.th>, 2563 (มีนาคม, 24).

ภัทรารัตน ทองใหญ่, “ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมและกระบวนการวิธีทางกฎหมาย”, การบรรยายวิชาอาชญากรรมและกระบวนการวิธีทางกฎหมาย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 8 สิงหาคม 2562.

เมธาพร กาญจนเดชะ, “ปัญหาการกำหนดเงื่อนไขของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด,” การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562.

กฎหมาย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985.

เอกสารภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Raymond Saleilles, **The individualization of punishment. Publication.** ใน ลาวันซ์ อ่อนโฌม, การกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2560.

เอกสารอื่นๆ

UNAFEI PAPER, “The Criminal Justice System in Japan: The Prosecution” ใน วรพรรณ อ่อนสีบุตร “การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.